

In memoriam
 Др ВЕЛИКА ДАУТОВА РУШЕВЉАН¹
 (Баровица, код Солуна, 1939 – Нови Сад, 2022)
 археолог, музејски саветник

Почетком 2022. године, 19. јануара, напустила нас је колегиница, археолог и музејски

саветник, изузетно студиозан, вредан и компетентан стручњак, а пре свега искрени пријатељ, Велика Даутова Рушевљан, или како смо је једноставно звали – *Вики*. Рођена је 10. септембра 1939. године у влашком селу Баровица (Кастанери / *Καστανερή*), код Гуменце (Гумениса), у општини Пеонија на периферији средишње грчке Македоније. У родном селу провела је кратко детињство које је убрзо прекинуто немачком окупацијом, грађанским ратом и егзодусом словенског живља из Егејске Македоније. Даутова је као седмогодишњи девојчурак с породицом, у великој групи избеглица 1946, због очевог (Ђорђи) учешћа у партизанском покрету, протерана из Грчке. У групи од неколико хиљада избеглица породица се упутила преко границе, ка Југославији у неповрат, да би се после неизвесности и муке настанила у Куманову. Велика је ту завршила основну школу и Кумановску гимназију (1958). Потом се 1959. уписала на студије археологије (Група за археологију) на Филозофском факултету Универзитета у Београду 1959, где је дипломирала 1963, магистрирала 1963. (*Римски бронзани накит у источном Срему*) и докторирала 1982. (*Римска камена њастлика у југословенском делу провинције Доње Паноније*), код познатог археолога и академика Милутина Гарашанина. Дисертацију је потом и публиковала под истим насловом (Нови Сад 1983). Након дипломирања, исте године запослила се у Археолошком музеју Македоније у Скопљу, где је након приправничког стажа и положеног стручног испита постала кустос за римски период. У скопском Археолошком музеју је, радећи на публиковању и систематизацији покретних археолошких налаза из фондова музеја (керамичке светиљке, фибу-

¹ Коришћени подаци из некролога чији је аутор проф. др Мирослав Вујовић који је посвећен Велики Даутовој Рушевљан (*Грађа за истраживање сјоменика културе Војводине*, 35, 2022, 268–269); такође и подаци из аутобиографије које је В. Николић добио од Велике Даутове Рушевљан 2014. године припремајући рукопис *Римска њастлика у југословенском делу провинције Доње Паноније* који је Велика Даутова као коаутор објавила са др Олгом Брукнер 2015. године, у издању Одељења за друштвене науке Матице српске, као и подаци из *Радова Матице српске* (1991–2022). Фото: Архив Војводине.

ле, накит), провела пет година (1963–1969) стекавши позамашно стручно искуство. Учествовала је на бројним рекогносцирањима широм Македоније као и на археолошким ископавањима неколико античких локалитета у (данас Северној) Македонији (археолошко налазиште римске колоније Скупи код Скопља, античког налазишта Стоби код Демир Капије, античког града Хераклеја Линкестис код Битоља, античког града Баргала код Штипа) и Србији (Ниш). У Скопљу се упознала са будућим супругом, фудбалским тренером и југословенским селектором Хугом Рушевљаном (Нови Сад, 1927 – Нови Сад, 1990) који је у то време био тренер „Вардара”. У пролеће 1969. прешла је у Ријеку и запослила се у Поморском и повјесном музеју, где је радила као кустос за римски период у Археолошком одељењу музеја. Била је један од пионира подводне археологије послератне Југославије те се бавила истраживањем поморских несрећа (бродолома), те радила на обради разнородног инвентара а посебно на публиковању амфора с подручја Кварнерског архипелага. Била је сарадник Завода за заштиту споменика културе града Дубровника, те је водила неколико заштитних археолошких ископавања на овом подручју (Дубровник, Цават, Купари, Млини, Сребрено, Слано, полуострво Молунат). Године 1973. прешла је у Нови Сад и запослила се у тадашњем Војвођанском музеју на месту кустоса археолога у Нумизматичком одеку. Звање музејског саветника стекла је 1986. а потом је постала кустос и руководилац Археолошког одељења (1987–1995). У два наврата (1979, 1984) била је в. д. директора Музеја Војводине, а више година руководила радом Археолошког одељења и Научноразвојне јединице (1987–1995), а до одласка у пензију била руководилац Одељења археологије Музеја Војводине (2002–2007). Као кустос Археолошког одељења Музеја Војводине активно је учествовала на систематским археолошким истраживањима вишеслојног локалитета Гомолава у Доњем Срему и публиковању резултата истраживања римског слоја са поменутих ископавања. Радила је на истраживању халштатског насеља и античке некрополе код Бешке, Думбову код Беочина и Свилоша, као и на више локалитета дуж трасе ауто-пута Београд–Загреб у организацији Покрајинског завода за заштиту споменика културе Војводине. Након првих почетних теренских археоло-

шких истраживања самостално је 1980. започела са систематским истраживањима римског викуса и виле рустике на потезу Врањ у атару села Хртковци, вишеслојном археолошком локалитету којем је посветила финалне године свог професионалног рада. Прелиминарне резултате својих вишегодишњих истраживања редовно је објављивала у неколико научних радова, а 2016. године објединила их је у монографији *Римски ђермод у Хрџковцима* (Нови Сад: Покрајински завод за заштиту споменика културе). Поред теренског археолошког рада истицала се и компетентним објављивањем стручних и научних радова, које је представљала на домаћим и иностраним научним симпозијумима и семинарима. Даутова је аутор више самосталних и коауторских изложби и каталога. Самостално или као коаутор објавила је неколико монографских публикација и аутор је већег броја радова у научним и стручним часописима из области археологије и друштвених наука. Радила је на публиковању налаза латенског и римског новца, античких светиљки, мерних инструмената, наоружања, тореутике (израда ствари од метала или кости), мозаика и скулптуре, као и епиграфских споменика из фондова Музеја Војводине, Музеја Срема и Музеја града Новог Сада. Учествовала је у развоју и организацији изложбене делатности Музеја Војводине, изради сталне поставке и пратећих каталога али и неколико тематских изложби са различитим темама из античке прошлости.

Била је одговорни уредник часописа *Рад војвођанских музеја* (1989–1992). За свој допринос развоју науке 1986. године додељена јој је награда СИЗ-а културе Војводине.

Са Мирославом Вујовићем учествовала је у припреми изложбе *Римска војска у Срему* као и у изради истоимене монографије која је објављена 2006. године. Уочи самог одласка у пензију Велика Даутова је 2007. за Музеј Војводине успела да омогући аквизицију позлаћене сребрне оплате шлема типа Беркасово, нађене у околини села Јарак код Хртковаца (17 км југоисточно од некадашњег Сирмијума). Овај изузетни налаз и данас је један од највреднијих експоната. Делове шлема проналазач је открио у малом сиво-печеном керамичком крчагу. Том приликом, заједно са Мирославом Вујовићем уз учешће и врхунских стручњака из Народног музеја у Београду (Слободан Савић, Милан Чоловић) радила

је на публикувању, конзервацији и рестаурацији шлема. Сам процес представљао је дуготрајан и мукотрпан посао, а као пример за реконструкцију послужио је мање раскошан шлем из Беркасова. Касноантички шлем из Јарка се састојао од већег броја фрагмената сребрног лима украшених пластично изведеним орнаментима, као и од две копче и више закивака и нитни, такође израђених од сребра. Плод те сарадње јесте најпре монографија *Касноантички шлем из Јарка* (Нови Сад 2011) али и документарни филм *Долина златних шлемова* (Contrast Media 2009)².

Велика Даутова била је члан Одбора Одељења за друштвене науке Матице српске од 1991. до 2022. године. Од 1995. је стални члан сарадник Матице српске. Са др Петром Милошевићем и др Олгом Брукнер, од 1982. до 1989, радила је на Матичином потпројекту „Друштвени односи и провинцијска култура на тлу Војводине у римско доба: I–IV век” у оквиру пројекта „Археологија праисторијског и античког периода”. Резултат овог потпројекта је монографска публикација *Почеци романизације у југоисточном делу провинције Паноније*. Учествовала је на дугогодишњем и сложеном пројекту Одељења за друштвене науке Матице српске „Археолошко-историјска слика Фрушке горе” (1988–2003). Од 2004. на овај пројекат укључена је тема „Римска пољопривредна имања у провинцији Доњој Панонији” (2004–2008), који је постао пројекат „Римска пољопривредна имања у провинцији Доњој Панонији – Villae rusticate и Villae suburbanae” а чији је, заједно са др Олгом Брукнер (2008–2012), постала носилац. Резултат овог истраживања је двојезична монографска публикација *Римска пољопривредна имања: виле русијске у југоисточном делу провинције Паноније / Roman agrarian estates: Roman rustic villas in the southeastern part of the province of Pannonia* коју је Матица српска објавила 2015. године.

Велику Даутову памтићемо као истрајног и неуморног теренског археолога, истраживача и одличног познаваоца антике, која је целу своју каријеру и цело своје биће посветила истраживањима археологије Срема. Пре свега памтићемо је као искреног и надасве духовитог пријатеља и човека.

² <https://www.contrastmedia.info/portfolio-page/dolina-zlatnih-slemova-film.html>

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА

Монографске публикације

- 1) *Rimska kamena plastika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije*, Vojvodanski muzej i Savez arheoloških društava Jugoslavije, Novi Sad – Beograd 1983, 214 str.;
- 2) *Почеци романизације у југоисточном делу провинције Паноније* (коаутори: Олга Брукнер и Петар Милошевић), Матица српска, Нови Сад 1987, 220 стр.;
- 3) *Gomolava: rimski period* (koautor: Olga Brukner), Vojvodanski muzej, Novi Sad 1992, 215 str.;
- 4) *Фрушка гора у античко доба: прилози за стару историју и археологију* (група аутора), Матица српска и Археолошки институт, Нови Сад – Београд 1995, 173 стр.;
- 5) *Kasnoantička nekropola kod Sviloša u Sremu / Late Roman necropolis near Svilos in Srem*, Matica srpska i Muzej Vojvodine, Novi Sad 2003, 191 str.;
- 6) *Rimska vojska u Sremu / Roman Army in Srem* (koautor: Miroslav Vujović), Muzej Vojvodine, Novi Sad 2006, 131 str.;
- 7) *Kasnoantički šlem iz Jarka / Late Roman helmet from Jarak* (koautor: Miroslav Vujović), Muzej Vojvodine, Novi Sad 2011; 127 str.;
- 8) *Римска пољопривредна имања: виле русијске у југоисточном делу провинције Паноније / Roman agrarian estates: Roman rustic villas in the southeastern part of the province of Pannonia* (коаутор Олга Брукнер), Матица српска, Нови Сад 2015; 190 стр.;
- 9) *Rimski period u Hrtkovcima / The roman period in the village of Hrtkovci*, Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika culture, Novi Sad 2016; 163 str.

Чланци, каталози, прикази,
документарни филм

- „Rimske svjetiljke u zbirci Pomorskog i poveljnog muzeja u Rijeci”, *Diadora: glasilo Arheološkoga muzeja u Zadru*, sv. 5, 1970, 147–160;
- „Tipologija kvarnerskih amfora”, *Diadora: glasilo Arheološkoga muzeja u Zadru*, sv. 5, 1970, 161–170;
- „Заштитно ископавање античког локалитета ’Кува’ код Бегеча”, *Раг војвођанских музеја*, 21/22, 1972/73, 141–152;

- „Ranorimska nekropola u uvali Sepen kod Omišlja na otoku Krku”, *Diadora: glasilo Arheološkoga muzeja u Zadru*, sv. 6, 1974, 181–205;
- „Zaštitno istraživanje podvodnog nalaza amfora na otoku Rabu”, *Diadora: glasilo Arheološkoga muzeja u Zadru*, VIII, 8, vol. 8, 1975, 89–102;
- „Римски новац са археолошких ископавања на лок. Думбово код Беочина”, *Грађа за проучавање сѐменика културе Војводине*, књ. 6/7, 1976, 45–47;
- „Археолошки налази са Gomolave”, *Spona* (NS), 17/18, 1977, 112–113;
- „Jelka Petrović: Gomolava”, Novi Sad, 1977. Katalog, *Spona* (izdanje Društva muzejskih radnika Vojvodine, Novi Sad), 17/18, 1977, 119–120;
- „Rimske bronzane fibule”, Novi Sad, 1977. Katalog, *Spona* (NS), 17/18, 1977, 119;
- „Rimski kameni spomenici u Vojvodanskom muzeju”, Novi Sad 1977. Katalog, *Spona* (NS), 17/18, 1977, 119;
- Rimske bronzane fibule: (poklon Teodora Veselinovića)*, Katalog, Vojvodanski muzej, Novi Sad 1977, 22 str.;
- „Две оставе из Народног музеја у Вршцу”, *Рад војвођанских музеја* 23/24, 1974/1978, 41–54;
- “Eszter B. Vágo – István Bóna, Die Gräberfelder von Intercisa der spätrömische Südostfrihof, Budapest 1976”, *Рад војвођанских музеја*, 23/24, 1974/1978, 180–182;
- „Римски новац из Баноштора и Черевиха”, *Грађа за проучавање сѐменика културе Војводине*, књ. 8/9, 1978/1979, 21–32;
- „Римски новац из Гардиноваца”, *Рад војвођанских музеја*, 23/24, 1974/1978, 63–66;
- „Римски новац из Срема: (Војвођански музеј: Откуп 1976–78. године)”, *Рад војвођанских музеја*, 26, 1980, 69–87;
- „Novac sa iskapanja rimskog naselja na lokalitetu Gomolava (1953–1978)”, *Рад војвођанских музеја*, 28, 1982/1983, 39–46;
- „Ostava Folisa iz Bačincina u Sremu”, *Рад војвођанских музеја*, 29, 1984/1985, 85–120;
- „Grobni nalazi sa Vranja i Gomolave”, *Рад војвођанских музеја*, 30, 1986/1987, 103–112;
- „Penzionisani članovi Društva”, *Spona* (izdanje Društva muzejskih radnika Vojvodine, Novi Sad), 29, 1987, 44–47;
- „Rimski novac sa limesa u Vojvodanskom muzeju”, *Рад војвођанских музеја*, 31, 1988/1989, 75–106;
- Muzeji u Vojvodini: istraživanja od značaja za razvoj naučnih disciplina: naučno-istraživački projekat* (grupa autora), Novi Sad 1989;
- Arheologija vojvodanskog tla: naučno-istraživački projekat* (grupa autora), Novi Sad 1990;
- „Dosadašnji rezultati istraživanja i problemi pri proučavanju sarmatske kulture u Vojvodini”, *Рад војвођанских музеја*, 32, 1989/1990, 81–94;
- „Novi nalazi epigrafskih spomenika iz Srema”, *Arheološki vestnik / Acta archaeologica* (Ljubljana: Arheološki seminar Univerze v Ljubljani), 41, 1990, 623–629;
- „Сондажно-заштитна ископавања на локалитету Врањ код Хртковаца у Срему (1980–1989)”, *Рад војвођанских музеја*, 33, 1991, 41–62;
- „Библиографија радова о античкој археологији југоисточног дела провинције Паноније (источни Срем) 1945–1990. г.”, *Зборник Матице српске за историју*, 45, 1992, 236–247;
- „Бронзани судови из збирке Војвођанских музеја”, *Зборник Народног музеја. Археологија / Recueil du Musée national. Archéologie*, 14, 1, 1992, 359–362;
- „Проблеми и резултати научноистраживачког рада римског периода у југословенском делу провинције Паноније (Источни Срем)”, *Зборник Матице српске за историју*, 45, 1992, 231–235;
- „Сондажно-заштитно ископавање римске некрополе у Хртковцима”, *Рад војвођанских музеја*, 34, 1992, 91–105;
- „Војвођански музеј – стална поставка”, *Misao: list prosvetnih, naučnih i kulturnih radnika SAP Vojvodine*, XVIII, 1/2, 1992, 11; XVIII, 3, 1992, 9; XVIII, 4, 1992, 9;
- „Заштитно ископавање римског насеља у Хртковцима (1991. године)”, *Рад војвођанских музеја*, 35, 1993, 53–70;
- „Римско утврђење код Чортановаца”, *Рад војвођанских музеја*, 36, 1994, 13–33;
- „Занатски производи и нумизматички налази”, *Фрушка гора у античко доба: прилози за ствару историју и археологију*, Матица српска и Археолошки институт, Нови Сад – Београд 1995, 111–173;
- „Prilog proučavanju rimske keramike sa pečatnim ornamentima iz Srema”, *Рад Музеја Војводине*, 37/38, 1996, 53–75;
- „Теракота Пријапа из Хртковаца”, *Зборник Народног музеја. Археологија / Recueil du Musée national. Archéologie*, 16, 1, 1996, 187–192;

- “Der Silvanus-Kult im Südosten der Provinz Pannonia Inferior”, *Уздарје Драгославу Срејовићу: поводом шездесетих година живота од брјачеља, сарадника и ученика*, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета, Београд 1997; 397–384;
- Музеј Војводине: сјална пошљавка*: [водич], Музеј Војводине, Нови Сад 1997;
- „Прилог проучавању сцена лова на споменицима провинције Паноније”, *Раг Музеја Војводине*, 39, 1997, 103–107;
- „Делатност Археолошког одељења Војвођанског музеја (1947–1997)”, *Од Српске народне збирке до Музеја Војводине: 1847–1997: зборник радова са међународној научној скуја поводом сјоидесетих година Музеја Војводине*, Музеј Војводине, Нови Сад, 137–152;
- „Касноантички гроб на локалитету Врањ у Хртковцима”, *Раг музеја Војводине*, 40, 1998, 97–105;
- „Систематско-заштитна ископавања у Хртковцима”, *Гласник Српској археолошкој друштва*, XVI–XVII, 15/16, 1999/2000, 163–174;
- „Villa rustica на локалитету Врањ у Хртковцима”, *Раг Музеја Војводине*, 41–42, 1999–2000, 15–28;
- “A mosaic from Roman Bassianae”, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* (Budapest), 52, 2001, 109–114;
- „Културни слојеви у грађевинским фазама трговачко-занатске четврти у Сирмијуму”, *Vestigatio vetustatis: Александрини Цермановић-Кузмановић од брјачеља, сарадника и ученика*, Филозофски факултет, Центар за археолошка истраживања, Београд 2001, 151–163;
- „Мирјана Маријански-Манојловић: (1924–2000)”, *Раг Музеја Војводине*, 43/45, 2001/2003, 237–238;
- „Архитектонско-грађевински комплекс виле урбане у Сирмијуму”, *Грађа за проучавање споменика културе Војводине / Material for the Study of the Cultural Monuments of Vojvodina*, 21, 2004, 55–80 (коаутор);
- Музеј Војводине: водич / Museum of Vojvodina: guide*, Музеј Војводине, Нови Сад 2004. (коаутор);
- „Vila Rustika u Hrtkovcima”, *Зборник Мајнице српске за класичне ситуије*, 6, 2004, 171–173;
- “Imported Terra Sigillata and Pannonian Production from the Site Vranj in Hrtkovci (Srem)”, *Зборник Народної музеја. Археологија / Recueil du Musée national. Archéologie*, XVIII, 1, 2005, 395–416;
- „Систематско-заштитна ископавања виле рустике у Хртковцима 2004. године”, *Гласник Српској археолошкој друштва*, XX, 21, 2005, 239–249;
- „Римски оловни предмети из Срема / Roman Lead Objects from Srem”, *Гласник Српској археолошкој друштва*, XXIII, 22, 333–353;
- “Silver Jewelry of Hellenistic and Celtic Type from Hrtkovci in Srem”, *Сјаринар Српској археолошкој друштва*, 56, 2006, 291–307 (коаутор Милош Јевтић);
- “Chance find of metal objects from Hrtkovci”, *The Eastern Celts between Hellenistic and Roman world* (Излагање на међународном симпозијуму “The Eastern Celts between Hellenistic and Roman world” (коаутор: Мирослав Вујовић), Вршац 2007, 9–10;
- „Прилог проучавању римских мерних инструмената из Срема”, *Гласник Српској археолошкој друштва*, 27, 2007, 341–354;
- Dolina zlatnih šlemova*, dokumentarni film; scenario Miroslav Vujović; režija Nela Toth, Saša Ljubojević, Muzej Vojvodine, Novi Sad 2009;
- „Tri rimska nadgrobna spomenika iz Srema”, *Годишњак Музеја Трага Новог Сага*, 11, 2016, 31–38.

ВЛАДИМИР М. НИКОЛИЋ
Матица српска
vnikolic@maticasrpska.org.rs